

τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων μέχρι τοῦ ἔτους 750 μ.Χ. Προσθέτως ἀναφέρονται αἱ ἐκδόσεις τῶν Πατέρων καὶ ἡ κυριώτερα περὶ αὐτῶν βιβλιογραφία διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας περαιτέρω ἐνημέρωσιν καὶ ἐρευνᾶν.

Ποία ἡ σημασία τῆς ἐν λόγῳ ἐκδόσεως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τολίσωμεν ἐδῶ. Ὁ συγγραφεὺς, ὡς ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὸν πρόλογόν του εἰς τὸν πρῶτον καὶ δεῦτερον τόμον, ἀπευθύνει τὰς ἐργασίας του αὐτάς, κατὰ κύριον λόγον, πρὸς τοὺς Θεολόγους—Καθηγητὰς τῆς Μ. Ε., τοὺς εὐλαβεῖς Λειτουργοὺς τοῦ Θουσιαστηρίου καὶ νοὺς Ἱεροσπουδαστὰς τῶν Ἱερατικῶν μας Σχολῶν, ὅμως δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐὰν ἐλέγομεν ὅτι τοιαῦτα βιβλία εἶναι ἀπαραίτητα διὰ κάθε πραγματικὸν χριστιανόν, ὅστις θέλει νὰ καθοδηγῆται εἰς τὴν ζωὴν του ὑπὸ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Γ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΣ

* * *

ΑΙΚΑΤ. ΒΑΪΡΑΚΤΑΡΗ—ΚΟΣΜΑ, Ἠθικὴ καὶ τέχνη στὴ διδασκαλία.
Δοκίμιο. Ἀθήνα, 1976, σχ. 8ον, σσ. 108.

Πόσον δυσχερὲς καὶ ἐπίμοχθον εἶναι τὸ διδακτικὸν ἔργον καὶ πόσῃ γοητεῖαν ἀσκεῖ εἰς τοὺς διακονοῦντας τὴν παιδείαν, οἱ ἀμύητοι μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοοῦν. Ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστῆμη προσπαθεῖ νὰ χαράξῃ κατευθυντήριους γραμμάς, διὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ εἰς τὸ ἔργον του τὸν διδάσκοντα, εἴτε πρόκειται περὶ νέου καὶ ἀπείρου εἴτε περὶ ἐμπείρου καὶ «σάφα εἰδότου». Ἐκεῖ βεβαίως, ὅπου ὑπάρχει ἡ σφραγὶς τῆς θείας δωρεᾶς καὶ ὁμιλεῖ ἡ ἀγαπῶσα καρδιά καὶ ἡ ταλαντοῦχος ψυχὴ μὲ τὴν πολύτιμον ἐμπειρίαν, αἱ παιδαγωγικαὶ ὁδηγίαι ἀποδυναμώνονται ἢ κρίνονται ὀλιγώτερον λυσιτελεῖς. Αἱ περιπτώσεις ὅμως αὗται εἶναι περιωρισμένα. Ἡ πλειονότης τῶν διδασκόντων ἔχει ἀνάγκην κατευθύνσεων, τὰς ὁποίας παρέχουν τὰ κατὰ καιροὺς ἐκδιδόμενα χρήσιμα καὶ ἐπωφελῆ παιδαγωγικὰ συγγράμματα.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν κινεῖται τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐκδοθὲν δοκίμιον τῆς κ. Βαΐρακτάρη - Κοσμᾶ, τὸ ὁποῖον μεταφέρει, κατὰ τρόπον ἀδιαμφισβητήτως πρωτότυπον καὶ λίαν ἐπιτυχῆ, τοὺς προσωπικοὺς στοχασμοὺς καὶ τὸν ὑγιᾶ καὶ δόκιμον προβληματισμὸν τῆς μακρᾶς διδακτικῆς πείρας καὶ τῆς γονίμου καὶ καρποφόρου ἀναστροφῆς τῆς μὲ τὸς μαθητάς.

Ἡ συγγραφεὺς ἀναλύουσα ἐν ἀρχῇ τὴν φύσιν τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας εὐρίσκει συνάφειαν μετὰξὺ των. Ἡ διδασκαλία συνδέεται, κατὰ τὴν συγγραφέα, λίαν εὐστόχως μὲ τὴν προσωπικὴν ἱστορίαν τοῦ διδάσκοντος καὶ εἶναι διαγνωστικὸν μέσον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἀκολούθως γίνεται ἐξέτασις τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἐν συσχετισμῶ πρὸς τὸν διδακτικὸν καὶ ὑπογραμμίζεται τὸ ἠθικὸν περιεχόμενον τοῦ δευτέρου.

Μετὰ ταῦτα ἀναλύονται τὸ ἦθος καὶ ἡ τέχνη τῆς διδασκαλίας. Ἐνταῦθα ἡ συγγραφεὺς προσφυῶς ἐξαιρεῖ τὴν ἠθικότητα ὡς βασικὸν στοιχεῖον τῆς διδασκαλίας· οὕτως ἡ διδακτικὴ τέχνη συνάπτεται πρὸς τὴν Ἠθικὴν, πρὸς τὸ διδακτικὸν χρέος. Ἀκολουθοῦν: Παραγγέλματα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς διδακτικῆς τέχνης (προσαρμογὴ εἰς τὴν ἀντιληπτικότητα καὶ τὴν φύσιν τῶν μαθητῶν, μέριμνα διὰ ποιότητα ἐργασίας, ἀντιμετώπισις δυσχερειῶν), Φαινομενικαὶ θεραπείαι τῆς «ἀπορίας» τοῦ διδάσκοντος (ἄκαρπος προσφυγὴ εἰς φωτεινὰς ἐστίας, ἠθικολογία, σπουδαιολογία περὶ

ἀσημάντων), Προσαρμογή τοῦ διδάσκοντος εἰς τὴν μαθητικὴν διάθεσιν (αἷτια - φόβος κατακρίσεως, φιλαρέσκεια), ἐν τέλει δὲ θέτει τὸν διδάσκοντα «ἐνώπιον ἐνώπιους», ἐνώπιον τῆς γυμνῆς πραγματικότητος μετὰ τὴν συνείδησιν τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ διδασκικοῦ χρέους, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰσόβιος σύντροφός του.

Περὶ τὸν εἶναι νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀνωτέρω στηρίζεται ἐπὶ τῶν νεωτέρων διδαγμάτων τῆς παιδαγωγικῆς. Ἰδιαιτέρως ἐπισημαίνεται ἡ συχὴ ἐπιμαρτυρία τῶν Κλασσικῶν Γραμμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων πλουσιῶς ἀντλεῖ ἡ συγγραφεύς. Εἶναι καὶ τοῦτο ἐνδεικτικὸν ὅχι μόνον τῆς ἀναστροφῆς τῆς μετὰ αὐτά, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰωνίου ἀξίας των.

Ὁ λόγος ἀπλοῦς νεοελληνικός, μεστὸς εἰς νοήματα καὶ μετὰ γλαφυρότητα, ἡ ὁποία δημιουργεῖ αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν.

Γενικῶς τὸ δοκίμιον τοῦτο τῆς συγγραφῆς, χρήσιμον διὰ πάντα διδάσκοντα, ἀντανакλᾷ στερεὰν ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν, ἔντονον παλμὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ διδασκτικὸν ἔργον, βαθὺν στοχασμὸν καὶ προβληματισμὸν, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα καταξιῶνουν τὴν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργον τῆς.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ν. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ Δ. Φ.

* *

Corpus der minoischen und mykenischen Siegel, begründet von Friedrich Matz, herausgegeben von Ingo Pini. Band V, Teile I—II, Kleinere griechische Sammlungen bearbeitet von Ingo Pini mit Beiträgen von John L. Caskey, Miriam Caskey, Olivier Pelon, Martha Heath Wiencke und John G. Younger, Gebr. Mann Verlag, Berlin 1975, σσ. XLIV + 623, χάρτης εἶς.

Διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πέμπτου τόμου (εἰς δύο μέρη) τοῦ Corpus τῶν κρητομυκηναϊκῶν σφραγίδων ὑπὸ τοῦ Dr. Ingo Pini (Marburg) προσετέθη εἰς εἰσέτι τέλειος ἐκ πάσης ἐπόψεως καὶ δὴ καὶ ἐμφανίσεως τόμος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Friedrich Matz, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Marburg, ἰδρυθεῖσαν σειρὰν, τὴν ἐκδιδομένην ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Μαγεντίας. Ἡδη ἔχουν, σημειωτέον, ἐκδοθῆ ἑννέα ἄλλοι τόμοι καὶ ἡμίτομοι, οἵτινες περιλαμβάνουν τὰς σφραγίδας (δακτυλίους, σφραγιδολίθους καὶ σφραγίσματα) τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου, τῆς Συλλογῆς Μεταξᾶ Ἡρακλείου, τῶν βρεττανικῶν Μουσείων (πλὴν τοῦ τῆς Ὁξφόρδης), τῶν βρεττανικῶν ἰδιωτικῶν Συλλογῶν, τοῦ Cabinet des Médailles τῶν Παρισίων, τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μουσείου τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ τῶν λοιπῶν Μουσείων καὶ ἰδιωτικῶν Συλλογῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς.

Ὁ πέμπτος οὗτος τόμος τοῦ CMMS περιλαμβάνει τὰς «μικράς» συλλογὰς κρητομυκηναϊκῶν σφραγίδων τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος (πλὴν τῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν) καὶ τῶν νήσων (πλὴν τῆς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἡρακλείου καὶ τῆς Συλλογῆς Μεταξᾶ Ἡρακλείου), συνολικῶς δὲ 751 δακτυλίους, σφραγιδολίθους καὶ σφραγίσματα ἐξ 88 θέσεων, ἅπαντα ταῦτα κατεταγμένα πρωτίστως κατὰ Μουσεῖα, εἰδικώτερον δὲ κατὰ τόπον εὑρέσεως, γενομένης καὶ τῆς διακρίσεως κατὰ τάφους καὶ κτίσματα μιᾶς ἐκάστης περιοχῆς (θέσεως) τῆς ἡπειρωτικῆς καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος ἐξ ἧς προέρχονται. Οὕτω δημοσιεύονται συνολικῶς αἱ σφραγίδες 37 Μουσείων καὶ πέντε ἰδιωτικῶν Συλλογῶν.